

اطلاع رسانی

نشریه فنی مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

دوره دوم؛ شماره ۴

انتقال اطلاعات و زیربنای اطلاعاتی

نویسنده: آکادمی ملی علوم امریکا

ترجمه: حسن احمدی

۱- انتقال اطلاعات

انتقال اطلاعات باید از دو جهت مورد توجه قرار گیرد:

- ۱- بعنوان یک رشته کارهای ویژه که تمام جریان انتقال اطلاعات را در بر می گیرد.
 - ۲- بعنوان یک رشته خط مشی ها و وسائل و منابعی که تشکیل دهنده زیر بنای اطلاعاتی است. با توجه به این نظریه دو جانبه و بمنظور پیشرفت در زمینه انتقال اطلاعات باید اصولی را مورد توجه قرار داد و بر اساس همین اصول، طرحهایی برای گسترش انتقال اطلاعات ارائه نمود.
- انتقال موثر اطلاعات مبتنی بر عوامل زیر است:

- ۱- تشخیص نیاز به اطلاع.
- ۲- شناخت اطلاعات لازم.
- ۳- توجه دقیق به نیازهای اطلاعاتی.
- ۴- بازیابی، آماده سازی و اشاعه اطلاعات.
- ۵- بازپس دهی^۱.

۱- تشخیص نیاز به اطلاع

آگاهی از نیاز به اطلاع یک شرط لازم برای انتقال موثر آن است. معذالک اهمیت چنین تشخیصی کمتر از دیگر مراحل انتقال موثر اطلاعات مورد توجه قرار می گیرد. چگونگی تشخیص نیاز به اطلاع در نمودار پیوست مشخص شده است.

۲- شناخت اطلاعات لازم

همین که نیاز به اطلاع در زمینه هائی تشخیص داده شد، مسئله شناخت اطلاعات لازم مطرح می گردد. نیاز به اطلاع باید از فضای ذهن به محدوده زبانی قابل درک منتقل شود و در این محدوده شکل گیرد و سازمان یابد این مرحله فصل مشترک مهمی است بین کسانی که نیاز به

^۱- این واژه در مقابل Feed Back آمده است.

اطلاع دارند و آنهائیکه در به دست آوردن اطلاع کمک می کنند. لازم است برای افزایش بهره‌دهی انتقال اطلاعات شناخت روشنی از تمام عناصر این مجموعه بدست آورد.

۳- توجه دقیق به نیازهای اطلاعاتی

نیاز اطلاعاتی شناخته شده، در این مرحله، پرسشی است که باید آن را مستقیماً در مقابل منابع اطلاعاتی قرار داد. پاسخ به نیاز اطلاعاتی بستگی کامل به شناخت پرسش دارد. در صورتیکه پرسش کاملاً شناخته شده باشد می توان پرسش را مستقیماً متوجه منابع اطلاعاتی نمود و در غیر اینصورت با استفاده از واسطه هائی در این زمینه، پرسش را باید بطور غیرمستقیم بطرف منابع اطلاعاتی راهنمایی کرد.

۴- بازیابی، آماده سازی و اشاعه اطلاعات

اطلاعاتی که در پاسخ پرسش تهیه می شود باید دقیق، قابل دسترسی و ارائه باشد. کلیه اشتباهاتی که احتمالاً در شناخت اولیه نیازهای اطلاعاتی و یا آماده سازی پرسش وجود داشته است در اطلاعات تهیه شده منعکس می گردد. بدیهی است که اثر بهم فزاینده این اشتباهات در هنگام استفاده از اطلاعات تهیه شده و تحقیقات بعدی مبتنی بر این اطلاعات کاملاً محسوس خواهد بود.

۵- بازپس دهی

در جریان انتقال اطلاعات، از ابتدا تا انتها، باید به عمل بازپس دهی توجه شود این عمل موجب ارزیابی خدمات اطلاعاتی شده و به افزایش بهره دهی آن کمک خواهد کرد. میزان مناسب بودن یک اطلاع و درجه سودمندی آن در طی عمل بازپس دهی تعیین خواهد شد. اطلاع منتقل شده به یک شخص یا واحد پژوهش احتمالاً می تواند مورد نیاز دیگر جوامع پژوهشی نیز قرار بگیرد. بهمین مناسبت موسساتی که دست اندرکار انتقال اطلاعات هستند باید با استفاده کنندگان صاحب نظر خود دائماً در تماس باشند و از نظریات آنها در زمینه بهره دهی عمل انتقال اطلاعات مطلع شوند و در نتیجه درجه سودمندی این خدمت را افزایش دهند.

۲- زیربنای اطلاعاتی

در انتقال اطلاعات، باید به زیربنای اطلاعاتی نیز توجه گردد. زیربنای اطلاعاتی یک جامعه از منابع اطلاعاتی، نیروی انسانی شاغل در فعالیتهای اطلاع رسانی، تجهیزات لازم در این زمینه و پیوستگی با جامعه استفاده کننده از اطلاعات تشکیل می گردد. بمنظور همکاری لازم در زمینه گسترش اطلاعات باید برای فعالیتهای کتابخانه ها ارزش خاصی قائل شد.

در این زمینه باید مراکز مدارک علمی و فنی را نیز مورد توجه قرار داد. اگر چه فعالیتهای این قبیل مراکز کم و بیش مشابه کتابخانه های علمی و فنی است معذالک تفاوتهای مختصری بین آنها وجود دارد. همچنین باید موسسات اطلاعاتی را آنچنان تجهیز کرد که بتوانند با مراکز اطلاعاتی مشابه در خارج تماس پیدا کنند و موجب تسهیل مبادله اطلاعات علمی شوند. ایجاد

مؤسسات تخصصی در زمینه های معین علوم و تکنولوژی و تجهیز واحدهای موظف به این فعالیتها در داخل سازمانهای بزرگ با توجه به سیاست و خط مشی دولت در این زمینه بسیار سودمند است. در مراحل پیشرفته تری ممکن است از ادغام یا ایجاد هماهنگی و همکاری لازم بین واحدهای مشابه، شبکه ای از چنین واحدهائی را به منظور توسعه انتقال اطلاعات تجهیز نمود.

در این زمینه می توان به شبکه جهانی مبادله اطلاعات علمی UNISIST اشاره کرد.^۱ بمنظور گسترش انتقال اطلاعات علمی و تهیه برنامه های لازم در این زمینه باید تصویر درستی از زیربنای اطلاعاتی یک جامعه بدست آورد. به همین منظور پرسشنامه زیر تدوین شده است که پاسخ به سئوالات مندرج در آن وضع زیربنای اطلاعاتی جامعه را بمنظور برنامه ریزی لازم در توسعه انتقال اطلاعات علمی مشخص می کند:

پرسشنامه

۱- خط مشی های دولت:

- الف- آیا دولت برای پژوهش علمی و توسعه آن خط مشی ملی دارد؟
- ب- آیا دولت برای اطلاعات علمی و فنی هم خط مشی ملی دارد؟
- پ- آیا مرکزی بمنظور تنظیم خط مشی اطلاعاتی وجود دارد؟
- ت- چند درصد از بودجه پژوهشهای ملی و عمرانی صرف اطلاعات علمی و فنی می شود؟

۲- منابع انسانی

الف- نیروی موجود.

- الف/۱- تعداد متخصص موجود، برآورد احتیاج ملی چقدر است؟
- الف/۲- گروه ردیف بالا تا چه اندازه در داخل و تا چه اندازه در خارج تعلیم دیده اند؟
- الف/۳- چه نسبتی بین متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی با متخصصان سایر رشته های علمی وجود دارد؟

- الف/۴- آیا برنامه های مشخصی برای آموزش دانش اطلاع رسانی وجود دارد؟
- الف/۵- آیا برای تربیت کارآموزانی در این زمینه امکانات مالی وجود دارد؟
- الف/۶- آیا سازمانهای ملی یا بین المللی عهده دار ترتیب برنامه های آموزشی می شوند؟

۳- منابع و تسهیلات اطلاعاتی

الف- کتابخانه ها و مراکز اطلاعاتی تخصصی.

^۱ - سازمان یونسکو و شورای بین المللی اتحادیه های علمی UNISIST یک مطالعه چهار ساله در زمینه مبادله بین المللی اطلاعات علمی و فنی کرده اند که در کنفرانس بین الدولی ۱۹۷۱ مورد بررسی قرار گرفت. دو فقره از توصیه های این کنفرانس مربوط به مسائل انتقال اطلاعات به ممالک در حال توسعه بوده است. توصیه اول مستقیماً متوجه دولتها است و آنها را دعوت به تاسیس یک واحد ملی مسئول برنامه ریزی و برقراری ارتباط برای توسعه منابع اطلاعاتی می کند و توصیه دوم خطاب به یونسکو بمنظور تسهیل مبادله اطلاعات بین کشورها است.

- الف/۱- حجم و کیفیت منابع اطلاعاتی چگونه است؟ آیا انتخاب آنها متناسب با احتیاجات بوده است؟
- الف/۲- آیا در توزیع این منابع موقعیت جغرافیایی و نیازهای استفاده کنندگان در نظر گرفته شده است؟
- الف/۳- آیا منابع بشکلی صحیح سازمان یافته اند؟
- الف/۴- چه نوع خدمات اطلاعاتی از طرف مرکز ارائه می گردد؟ آیا این خدمات متناسب با نیازهای اطلاعاتی است؟
- الف/۵- تعداد استفاده کننده از منابع چقدر است؟
- ۴- امکانات انتشار
- الف/۴- انتشار نشریات ادواری علمی و فنی و کتاب چگونه است؟
- ب/۴- چکیده نویسی و نمایه سازی در چه وضعی است؟
- پ/۴- تا چه اندازه کتابهای علمی و فنی دریافت می گردد؟
- ت/۴- امکانات ترجمه متون علمی و فنی چگونه است؟
- ۵- امکانات کاربرد ماشینهای حسابگر
- الف/۵- چه امکاناتی (وسائل و تجهیزات و نیروی انسانی متخصص) وجود دارد؟
- ب/۵- وضع کلی کاربرد کامپیوتر چگونه است؟
- پ/۵- آیا نسبتی بین حجم اطلاعات و لزوم استفاده از کامپیوتر وجود دارد؟
- ۶- منابع سازمانی
- الف/۶- کدام وزارتخانه در مسئله انتقال اطلاعات علمی و فنی فعالیت دارد؟
- ب/۶- کدام سازمان اقتصادی بین الدولی و یا منطقه ای در داخل و یا خارج به همین منظور فعالیت دارد؟
- پ/۶- کدام سازمان غیردولتی و یا جوامع علمی و فنی به چنین مسائلی علاقه دارند؟
- ت/۶- آیا دانشگاهها و مدارس عالی فنی تسهیلاتی در این زمینه فراهم می کنند؟
- ث/۶- صنایع چه نقشی در انتقال اطلاعات دارند؟
- با توجه به این پرسشنامه و مطالبی که در صفحات اول مقاله به آنها اشاره شد می توان موقعیت هر کشور را از نظر انتقال اطلاعات علمی بررسی نمود و میزان توسعه آنرا در این زمینه تعیین کرد و در نتیجه خط مشی های لازم را ارائه نمود.

